

УДК 159.923.2

І. Ф. Аршава, М. А. Салюк

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

iarshava55@gmail.com, nestenovo@ukr.net

ІМПЛІЦИТНІ ТЕОРІЇ ІНТЕЛЕКТУ ТА ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРЕДИКТОРИ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ І ОПТИМІЗМУ

Анотація. Проаналізовано поняття імпліцитних теорій особистості та інтелекту як важливих факторів активної оптимістичної життєвої позиції людини та її психологічного благополуччя. Викладено результати емпіричного дослідження характеру взаємозв'язків особливостей імпліцитних уявлень людини про інтелект та особистість із показниками її психологічного благополуччя, оптимізму, самоефективності. Для прогнозування рівня психологічного благополуччя особистості на основі імпліцитних уявлень індивіда про особистість та інтелект побудовано кореляційно-регресійну модель.

Ключові слова: імпліцитні теорії інтелекту, імпліцитні теорії особистості, самоефективність, диспозиційний оптимізм, психологічне благополуччя, регресійний аналіз.

Аннотация. Представлен анализ содержания понятий «имплицитные теории личности», «имплицитные теории интеллекта», теоретически обоснована возможность рассмотрения особенностей имплицитных представлений человека в качестве важных предикторов оптимистической жизненной позиции, самооффективности и психологического благополучия. Теоретический анализ позволил сделать предположение о том, что принятие инкрементальных имплицитных теорий личности и интеллекта способствует позитивному мышлению человека и его успешному функционированию в социуме. Результаты проведенного эмпирического исследования на выборке численностью 78 человек подтверждают гипотезу о том, что принятие теорий «обогащаемой» личности и «наращиваемого» интеллекта сопровождаются более выраженными показателями психологического благополучия, оптимизма и самооффективности.

Ключевые слова: имплицитные теории интеллекта, имплицитные теории личности, самооффективность, диспозиционный оптимизм, психологическое благополучие, регрессионный анализ.

Постановка проблеми. У сучасній психології достатньо активно вивчається зв'язок психологічного благополуччя з різними психологічними факторами (прогностичною компетентністю, сенсожиттєвими орієнтаціями, емоційним інтелектом, життєвими стратегіями особистості та ін.), активно розглядаються питання формування та розвитку психологічного благополуччя в різні вікові періоди, розробляється валідний та надійний інструментарій для вимірювання психологічного благополуччя, відбувається уточнення та операціоналізація цього конструкта. Сучасні дослідники підкреслюють провідну роль самосвідомості та сформованої картини світу в зумовленні активної життєвої позиції людини і забезпеченні її психологічного благополуччя.

Неабиякий вплив на життєдіяльність особистості, зокрема на її сприйняття та розуміння себе й оточення, на взаємини з іншими здійснюють імпліцитні теорії – суб'єктивні пояснювальні схеми, основна мета яких полягає в побудові цілісної картини світу. Від того, як ці схеми сформовані, залежать домінуючі емоційні стани людини, її ставлення до речей і подій, що відбуваються в житті, очікування від майбутнього, пояснення досягнень та невдач, зрештою – відчуття власного психологічного благополуччя. Отже, дослідження ролі імпліцитних компонентів картини світу, разом з чітко усвідомлюваними експліцитними переконаннями особистості, є однією з актуальних, теоретично та практично значущих проблем сучасної психології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слово «імпліцитний» має латинське походження: «*implicito*» (сплітаю) в дослівному перекладі означає «неявний, схований; такий, що може бути виявлений тільки через свої зв'язки з іншими об'єктами чи процесами».

Дослідження імпліцитних теорій беруть свій початок із традиційного підходу, в межах якого вони були віднесені до парадигми конструктивізму, що підкреслює ідею конструктивної природи пізнання, мовленнєву і культурно-історичну зумовленість свідомості, опосередкованість пізнання світу індивідуальними категоріями, що формуються в онтогенезі. Найбільш відомими представниками цього напрямку є С. Аш, Дж. Брунер та Р. Таджиурі. Можна сказати, що в руслі традиційного підходу розуміння дослідниками поняття «імпліцитні теорії» має неоднорідний характер, бо позиції Дж. Брунера і Р. Таджиурі суперечать думці С. Аша про те, що формування цілісного уявлення не може бути передбачене на основі внеску кожної окремої риси (Gornik & Wellman, 2012). Але водночас зазначимо, що саме суперечливість поглядів стала вихідною точкою подальших експериментальних досліджень імпліцитних теорій особистості.

Одним із найбільш відомих підходів до проблеми імпліцитних теорій людини є соціально-когнітивна теорія американської дослідниці К. С. Двек. У своїх працях вона аналізує те, чому люди досягають успіху і як можна цьому сприяти. На думку вченої, головну роль у процесі саморегуляції діяльності та досягненні успіху відіграють переконання та уявлення людини. Наприклад, уявлення суб'єкта про власний інтелект має важливе значення для мотивації, спрямованої на досягнення. І, на відміну від більш широких рис особистості, такі переконання можна досить точно визначити, виміряти і змінити за допомогою спеціальних заходів. Керол Двек підкреслює, що переконання мають значення, їх можна змінити, а разом із ними – й особистість. Переконання людини включають її ментальні репрезентації про сутність і функціонування Я, її взаємини та її світ (Dweck, 2008).

Тобто, на думку К. Двек, переконання – це суб'єктивні пояснювальні схеми об'єктивної дійсності, які є необхідними для побудови цілісної картини світу. Формування імпліцитних теорій (переконань) пов'язане з дією багатьох чинників, але основну роль при цьому відіграє особистісний досвід. Такі переконання стосуються лише тієї частини реальності, що є актуальною

для особистості, входить до її життєвого контексту і потребує осмислення (Gorbunova, 2008).

Для одних, відповідно до міркувань авторки, структура і механізми функціонування особистості є постійними, незмінними (стабільна імпліцитна теорія), натомість для інших особистість постійно «збагачується» в процесі діяльності (тобто для них характерна інкрементальна імпліцитна теорія) (Fomenko, 2016).

Виділення імпліцитних теорій особистості стосується успішності соціального функціонування, вирішення соціальних завдань, побудови стосунків з іншими. Люди, що схильні до стабільної імпліцитної теорії особистості, на думку Керол Двек, будуть боятися налагоджувати стосунки за наявності ризику бути знехтуваними, зазнати невдачі і знизити свою самооцінку. Ті ж, хто переконані, що в процесі розвитку контактів з іншими також змінюються і розвиваються, активно включаються в стосунки навіть із невизначеним результатом. Імпліцитні теорії особистості стосуються не лише уявлень людини про себе. Вони поширюються і на розуміння інших людей, впливають на вибір цілей, тип реакції на невдачі. Дослідниця підкреслює, що загалом імпліцитні теорії «збагачуваної» особистості відповідають позитивному мисленню людини (Smyrnov, 2001).

Відповідно до інкрементальної імпліцитної теорії особистості, в процесі спілкування з іншими людина розвивається і є суб'єктом свого особистісного розвитку. Натомість, з позиції стабільної імпліцитної теорії, особистість не змінюється впродовж усього життя. К. Двек стверджує, що імпліцитна теорія «збагачуваної» особистості спонукає до роботи над собою, тоді як переконаність у незмінності особистісних якостей може перешкоджати вступати в нові стосунки через страх бути знехтуваним (Dweck, 1999).

Для стабільної імпліцитної теорії продуктивність свідчить про загальні здібності, а тому невдача в культурному або оцінному контексті погано позначається на особистості. Цей взаємозв'язок між продуктивністю і здібностями в результаті може призвести до недосяжних стандартів та перфекціонізму, які, у свою чергу, пов'язані з тривогою та депресією. Тобто можна сказати, що імпліцитна теорія, яка передбачає незмінність особистості, може призвести до стану самотності, фрустрації (Dweck, 2006).

Таким же чином імпліцитні теорії інтелекту поділяються на уявлення про те, що розумові здібності не змінюються, та про те, що інтелект постійно розвивається, «нарощується» в процесі життя та навчання.

К. Двек здійснила спробу поєднати уявлення про імпліцитні теорії інтелекту та типи цілей, які з ними пов'язані, зокрема з такою змінною як упевненість суб'єкта у своїх здібностях. Дослідниця зазначає, що уявлення про здібності можуть розрізнятися, оскільки не всі люди сприймають їх однаково. Тому вчена умовно ділить людей на два типи залежно від їх уявлень про власний інтелект: для одних він є відносно сталою, незмінною характеристикою (стабільна імпліцитна теорія чи теорія заданості), якою особистість наділена лише певною мірою; натомість для інших інтелект є властивістю, яку можна покращувати та розвивати за рахунок набуття нових

знань, саморозвитку та самовдосконалення (теорія нарощуваного інтелекту або інкрементальна теорія). Відповідно, ці імпліцитні теорії інтелекту створюють два типи мотиваційних патернів, що характеризуються різним ступенем адаптивності поведінкових, когнітивних та емоційних реакцій при зіткненні з перешкодами і невдачами в діяльності, – «орієнтація на оволодіння майстерністю» і «патерн безпорадності» (Salyuk, 2017).

Перший патерн – «орієнтація на оволодіння майстерністю» – проявляється в збільшенні наполегливості при продукуванні ефективних стратегій вирішення завдань при зіткненні з труднощами. При цьому невдачі приписуються нестабільним внутрішнім (брак зусиль) або зовнішнім (несприятливі умови) факторам, а не відсутності деяких стабільних внутрішніх якостей чи здібностей. В результаті невдач очікування майбутніх успіхів не змінилося, оцінка власних здібностей не знижувалась, а стратегії вирішення не погіршуються, а навпаки – стають більш продуманими. Отже, цей патерн реакції є адаптивним, оскільки дає змогу особистості лишатися відданою своїм цілям, внаслідок чого збільшується ймовірність їх досягнення.

Розглядаючи патерн реакції на невдачу («патерн безпорадності»), можна зазначити, що для схильних до нього особистостей властивими є прагнення уникати ризику, брак наполегливості і погіршення діяльності після поразок. Інтерпретуючи власні негаразди, такі особи пов'язують їх із внутрішніми стабільними причинами, особливо з браком здібностей. До того ж, вони схильні переоцінювати власні невдачі та недооцінювати позитивні результати (Leontyev, 2002).

Узагальнюючи вищезазначене, наголосимо, що імпліцитні теорії інтелекту відіграють вирішальну роль у формуванні цільової спрямованості особистості на оволодіння майстерністю, яка, на противагу цільовій установці на демонстрацію досягнень, зумовлює успішність діяльності, досягнення поставлених цілей, прагнення до розвитку. Також варто зауважити, що такий теоретичний конструкт як «орієнтація на оволодіння майстерністю», який виокремила К. Двек у межах своїх праць, можна співвіднести з поняттям високої самоефективності (за А. Бандурою). Загалом, виходячи з теорії К. Двек, можна зробити висновок, що висока узгодженість в уявленнях про власну самоефективність у різних ситуаціях (можливість перенесення переконань про власну самоефективність, що сформовані в одній сфері діяльності на інші) має зв'язок з імпліцитною теорією «нaroщуваного» інтелекту, тобто з переконаннями в можливості розвитку, покращення своїх здібностей і таким мотиваційним патерном як «орієнтація на оволодіння майстерністю».

Що ж до дослідження зв'язку імпліцитних теорій із характеристиками психічного здоров'я та психологічного благополуччя особистості, то вони лише починають з'являтися в науковій літературі, що пов'язано з відносною новизною поняття «імпліцитні теорії». Деякі аспекти цієї проблеми розглядали сучасні науковці, зокрема французький дослідник Девід да Фонсека (Da Fonseca et al., 2009), американські дослідники Грегорі Уолтон та

Девід Йегер (Yeager & Walton, 2011), а також українська дослідниця Я. В. Козуб (Kozub, 2015).

Зокрема, Я. В. Козуб (Kozub, 2015), досліджуючи імпліцитні теорії інтелекту та особистості як фактори емоційного ставлення студентів до навчально-пізнавальної діяльності у вищому закладі освіти, встановила, що прийняття інкрементальної імпліцитної теорії інтелекту статистично значимо підвищує ймовірність переживання захопленості, радості, натхнення, бадьорості, зосередження та рішучості студентів на заняттях та зменшує роздратування, зайву нервозність, пригніченість, злість. До того ж, як зазначає авторка, прийняття імпліцитної теорії «нарощуваного» інтелекту та «збагачуваної» особистості характерні для студентів, які схильні до більш вираженого позитивного емоційного відгуку на навчання у вищому навчальному закладі.

Відзначимо також емпіричні дослідження Г. Уолтона та Д. Йегера, що виявили таку закономірність: учні, які вступають до середньої школи, демонструють зростання депресивних симптомів протягом 9-місячного академічного періоду. Однак коротка інтервенція (30 хвилин) викладання «інкрементальної» імпліцитної теорії знизилася частоту клінічно підвищеної депресії до 40% (Yeager & Walton, 2011).

Отже, імпліцитні теорії «збагачуваної» особистості та «нарощуваного» інтелекту відповідають позитивному мисленню людини (Fomenko, 2016). Так, у дослідженні російських психологів Т. О. Гордєєвої та Є. М. Осіна доведено, що позитивне мислення позитивно корелює з суб'єктивним благополуччям особистості, самоефективністю та успішністю навчання (Gordeeva & Osin, 2011).

Проте, незважаючи на певні наукові напрацювання зарубіжних та вітчизняних дослідників стосовно проблеми взаємозв'язку імпліцитних уявлень людини із психічними станами та особливостями саморегуляції діяльності, до цього часу немає чіткої відповіді на запитання стосовно ролі суб'єктивних переконань про особистість та інтелект у формуванні активної оптимістичної життєвої позиції індивіда, зумовленні його психологічного благополуччя.

Метою цього дослідження є теоретичне обґрунтування та емпірична перевірка ролі імпліцитних уявлень (теорій) про інтелект і особистість у забезпеченні психологічного благополуччя особистості, встановлення можливостей прогнозування психологічного благополуччя особистості залежно від сформованих у неї імпліцитних теорій.

Основні результати дослідження. На основі теоретичного аналізу проблеми була сформульована *концептуальна гіпотеза* дослідження: імпліцитні уявлення про інтелект та особистість є важливими факторами оптимістичної життєвої позиції та психологічного благополуччя людини як суб'єкта життєдіяльності.

В емпіричному дослідженні взяли участь 78 осіб (38 жінок і 40 чоловіків) віком від 17 до 28 років; середній вік досліджуваних – 20,5 років.

При проведенні дослідження використано комплекс *методів*: тестування, кореляційне дослідження, квазіексперимент із порівнянням нееквівалентних груп. Застосовано психодіагностичні методики: 1) опитувальник імпліцитних теорій і цілей навчання К. Двек (у модифікації Т. В. Корнілової та С. Д. Смірнова); 2) «Шкала загальної самоефективності» М. Єрусалема та Р. Шварцера в адаптації В. Г. Ромека (1996); 3) «Шкала психологічного благополуччя» К. Ріфф в адаптації М. М. Лепешинського (2007); 4) тест диспозиційного оптимізму Ч. Карвера в адаптації Т. О. Гордєєвої, Є. М. Осіна та О. А. Сичова (2012).

Математико-статистичні методи: кореляційний аналіз (коефіцієнт кореляції r -Спірмена), встановлення статистичної значущості розбіжностей між групами (критерій U-Манна-Уїтні), множинний лінійний регресійний аналіз для прогнозування показників психологічного благополуччя на основі імпліцитних теорій інтелекту та особистості.

Результати розрахунків коефіцієнтів кореляції між показниками імпліцитних уявлень досліджуваних та шкалами психологічного благополуччя представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Кореляційні зв'язки між показниками імпліцитних теорій та психологічного благополуччя особистості

Показники психологічного благополуччя	Імпліцитна теорія «нaroщуваного» інтелекту	Імпліцитна теорія «збагачуваної» особистості
Позитивні відносини з іншими	0,088	0,387**
Екологічна майстерність	0,241*	0,307**
Автономність	0,195	0,217
Особистісний зріст	0,283*	0,330**
Цілі в житті	0,281*	0,447**
Самоприйняття	0,216	0,370**
Психологічне благополуччя	0,280*	0,410**

Примітка: * – статистично значущі зв'язки на рівні $p \leq 0,05$,

** – статистично значущі зв'язки на рівні $p \leq 0,01$.

Отримані результати кореляційного аналізу дають змогу стверджувати правильність припущення стосовно тісних взаємозв'язків психологічного благополуччя особистості з її імпліцитними уявленнями про інтелект та особистість. При цьому схильність до теорії «збагачуваної» особистості виявилась більш тісно пов'язаною зі шкалами психологічного благополуччя (на рівні значущості $p < 0,01$), ніж схильність до уявлень про інтелект як такий, що «нaroщується» ($p < 0,05$).

Результати кореляційного аналізу взаємозв'язків між імпліцитними уявленнями досліджуваних з їх самоефективністю та диспозиційним оптимізмом наведено в таблиці 2.

Отримані статистично значущі позитивні коефіцієнти кореляції між показниками теорії «нaroщуваного» інтелекту та самоефективності особистості ($r = 0,252$, $p < 0,05$), оптимізму як диспозиційної риси особистості

($p=0,379$, $p<0,01$). Отже, впевненість у тому, що розумові здібності можуть суттєво вдосконалюватись протягом життя, супроводжується впевненістю у власній самоефективності, що зумовлює прагнення особистості брати на себе відповідальність за події власного життя і нерозривно пов'язане з поняттям особистісного контролю, що виявляє себе в когнітивній сфері. Диспозиційний оптимізм позитивно ($p=0,282$, $p<0,05$) корелює також зі схильністю до прийняття теорії «збагачуваної» особистості. Цей результат є достатньо прогнозованим, оскільки оптимізм як риса особистості – це сукупність узагальнених позитивних очікувань індивіда, які можна більшою чи меншою мірою поширити на все його життя (Strassle et al., 1999), що також характеризує й осіб зі схильністю розглядати людину як таку, що постійно розвивається.

Таблиця 2

Кореляційні зв'язки між показниками імпліцитних теорій, самоефективності та диспозиційного оптимізму особистості

Показники	Імпліцитна теорія «нaroщуваного» інтелекту	Імпліцитна теорія «збагачуваної» особистості
Самоефективність	0,252*	0,217
Диспозиційний оптимізм	0,379**	0,282*

Примітка: * – статистично значущі зв'язки на рівні $p\leq 0,05$,

** – статистично значущі зв'язки на рівні $p\leq 0,01$.

Для більш детального аналізу ми розділили вибірку досліджуваних на полярні групи залежно від показників прийняття імпліцитних теорій «нaroщуваного» інтелекту та «збагачуваної» особистості.

До першої групи було віднесено досліджуваних, що продемонстрували прихильність до теорії «нaroщуваного» інтелекту (12 осіб, із яких 7 чоловіків та 5 жінок). До другої ж групи віднесено досліджуваних, які надають перевагу теорії «стабільності» інтелекту (разом 17 досліджуваних, з яких 9 чоловіків та 8 жінок). У виділених групах було підраховано середні показники самоефективності, диспозиційного оптимізму та психологічного благополуччя. Для встановлення статистичної значущості розбіжностей між групами застосовано критерій U-Манна-Уїтні. Результати наведено в таблиці 3.

За результатами порівняння груп досліджуваних спостерігаємо статистично значущі відмінності в рівні вираження самоефективності ($p<0,05$), диспозиційного оптимізму ($p<0,01$), екологічної майстерності ($p<0,05$), цілей в житті ($p<0,05$), інтегральних показників психологічного благополуччя ($p<0,05$). Досліджувані, що надають перевагу теорії «нaroщуваного» інтелекту, демонструють вищі показники за всіма зазначеними шкалами.

Для аналізу показників самоефективності, оптимізму та психологічного благополуччя досліджуваних залежно від їх імпліцитних уявлень про особистість ми виділили полярні групи за показником прийняття теорії «збагачуваної» особистості.

Таблиця 3

Усереднені показники досліджуваних з різними рівнями прийняття теорії ««нарощуваного» інтелекту за шкалами самоефективності, оптимізму та психологічного благополуччя

Порівнювані показники	Групи досліджуваних		Рівень значущості розбіжностей за критерієм U-Манна-Уїтні
	Прийняття теорії «нарощуваного» інтелекту (N=12 осіб)	Прийняття теорії «стабільного» інтелекту (N=17 осіб)	
Самоефективність	29,92	23,18	p=0,048
Диспозиційний оптимізм	18,67	13,35	p=0,004
Позитивні відносини з іншими	60,00	56,78	p=0,325
Екологічна майстерність	60,92	48,71	p=0,016
Автономність	61,92	55,59	p=0,245
Особистісний зріст	63,92	53,88	p=0,066
Цілі в житті	58,92	49,41	p=0,038
Самоприйняття	59,58	50,29	p=0,117
Психологічне благополуччя	365,25	314,76	p=0,043

Перша група (17 осіб, серед яких 8 чоловіків та 9 жінок) продемонструвала дотримання теорії «збагачуваної» особистості, а друга (13 осіб, серед яких 6 чоловіків та 7 жінок) надала перевагу стабільній імпліцитній теорії особистості. Результати порівняння виділених груп представлено в таблиці 4.

Таблиця 4

Усереднені показники досліджуваних з різними рівнями прийняття теорії «збагачуваної» особистості за шкалами самоефективності, оптимізму та психологічного благополуччя

Порівнювані показники	Групи досліджуваних		Рівень значущості розбіжностей за критерієм U-Манна-Уїтні
	прийняття теорії «збагачуваної» особистості (N=17 осіб)	прийняття теорії «стабільної» особистості (N=13 осіб)	
Самоефективність	26,65	23,31	p=0,229
Диспозиційний оптимізм	17,76	14,00	p=0,020
Позитивні відносини з іншими	62,41	50,77	p=0,002
Екологічна майстерність	58,24	48,31	p=0,059
Автономність	59,82	54,92	p=0,320
Особистісний зріст	61,82	52,85	p=0,079
Цілі в житті	60,18	46,31	p=0,003
Самоприйняття	62,41	48,38	p=0,015
Психологічне благополуччя	364,88	301,54	p=0,008

Досліджувані, що оцінюють особистість (власну або інших людей) як здатну до постійного розвитку та самовдосконалення, демонструють більш

високі показники диспозиційного оптимізму ($p < 0,05$), більш виражені позитивні взаємини з іншими ($p < 0,01$), цілі в житті ($p < 0,01$), самоприйняття ($p < 0,05$) та мають значно вищий інтегральний показник психологічного благополуччя ($p < 0,01$).

За результатами проведеного статистичного аналізу можемо стверджувати, що прийняття імпліцитної теорії «збагачуваної» особистості більш тісно пов'язане з показниками психологічного благополуччя, зокрема за такими його компонентами як позитивні взаємини та самоприйняття. Екологічна майстерність (управління середовищем) та самоефективність виявились більш вираженими в досліджуваних, що схильні до інкрементальної імпліцитної теорії інтелекту. Оптимізм як риса особистості та шкала «Цілі в житті» як компонент благополуччя особистості виявляються однаково пов'язаними зі схильністю до інкрементальних теорій особистості та інтелекту.

Варто також підкреслити, що отримані результати підтверджують погляд на імпліцитні уявлення про інтелект та особистість як відносно незалежні фактори психологічного благополуччя людини. Згідно з нашими даними, коефіцієнт кореляції між показниками прийняття теорії «нарощуваного» інтелекту та «збагачуваної» особистості становить 0,201 ($p = 0,078$), тобто людина, що демонструє прийняття теорії «збагачуваної» особистості, зовсім не обов'язково буде дотримуватися уявлень про «нарощуваний» інтелект. У нашому дослідженні лише 3 особи з 78 продемонстрували одночасно високий рівень за обома шкалами інкрементальних імпліцитних теорій, 4 з досліджуваних мають уявлення про «стабільність» як інтелекту, так і особистості. Зважаючи на це, вважаємо важливим в подальших дослідженнях проаналізувати фактори формування різних імпліцитних уявлень особистості.

Результати проведеного аналізу дають можливість вважати доцільним застосування процедури множинного лінійного регресійного аналізу для прогнозування інтегрального показника психологічного благополуччя особистості на основі показників прийняття інкрементальних імпліцитних теорій інтелекту та особистості.

Отже, при проведенні множинного регресійного аналізу незалежними змінними (предикторами) було обрано показники імпліцитної теорії «нарощуваного» інтелекту та імпліцитної теорії «збагачуваної» особистості. Залежною змінною став інтегральний показник психологічного благополуччя за методикою К. Ріфф. В результаті статистичної обробки було побудовано двофакторну кореляційно-регресійну модель психологічного благополуччя особистості: $\text{Психологічне благополуччя} = 326,22 + 0,23 * \text{прийняття теорії «нарощуваного» інтелекту} + 0,36 * \text{прийняття теорії «збагачуваної» особистості}$.

Результати регресійної статистики наведено в таблиці 5, а загальна характеристика побудованої кореляційно-регресійної моделі представлена в таблиці 6.

Таблиця 5

Регресійна статистика для двофакторної моделі прогнозування показників психологічного благополуччя особистості

Показники	Розраховане значення
R	0,452
R-квадрат	0,205
нормований R-квадрат	0,183
стандартна похибка	58,83

Таблиця 6

Характеристика кореляційно-регресійних зв'язків

Показники	Коефіцієнт регресії	t-критерій Стьюдента	P-значення
прийняття теорії «нарощуваного» інтелекту	0,23	2,250	0,027
прийняття теорії «збагачуваної» особистості	0,36	3,454	0,001

Величина коефіцієнта регресії для побудованої моделі дорівнює – 0,452, обидва фактори корелюють позитивно (прийняття теорії «нарощуваного» інтелекту, прийняття теорії «збагачуваної» особистості). Значення R-квадрата (коефіцієнта детермінації) дорівнює 0,205, частка дисперсії результату Y (психологічне благополуччя), пояснена регресією, складає 20,5%. Отже, в результаті регресійного аналізу з'являється можливість прогнозування рівня психологічного благополуччя особистості на основі показників прийняття теорії «збагачуваної» особистості та «нарощуваного» інтелекту.

Отримані результати дають змогу констатувати, що в ході дослідження отримала своє підтвердження теоретична гіпотеза, що ґрунтується на твердженні про те, що такі особистісні конструкти як самоефективність та імпліцитні теорії можуть виступати в якості важливих когнітивних предикторів психологічного благополуччя особистості.

Висновки. Встановлені зв'язки між схильністю до прийняття імпліцитних теорій «збагачуваної» особистості та «нарощуваного» інтелекту, самоефективністю, оптимізмом та компонентами психологічного благополуччя підтверджують гіпотезу про те, що імпліцитні уявлення про інтелект та особистість є важливими факторами оптимістичної життєвої позиції та психологічного благополуччя людини як суб'єкта життєдіяльності. *Перспективи подальших досліджень* пов'язані з можливостями практичного застосування результатів дослідження в напрямі цілеспрямованого формування інкрементальних імпліцитних теорій як важливих факторів підвищення психологічного благополуччя людини.

Бібліографічні посилання

Da Fonseca, D., Cury, F., Santos, A., Paven, V., Bounoua, L., Brisswalter, J. (2009), "When depression mediates the relationship between entity beliefs and performance", *Child Psychiatry and Human Development*, № 40, p. 213-222.

- Dweck, C.S. (1999), *Self-theories: Their role in motivation, personality, and development*, Philadelphia: Psychology Press, Taylor & Francis Group.
- Dweck, C.S. (2006), *Mindset: The new psychology of success*, N.Y.: Random House.
- Dweck, C.S. (2008), "Can Personality Be Changed? The Role of Beliefs in Personality and Change", *Current directions In Psychological Science*, Vol. 17 № 62, p. 391-394.
- Fomenko, K.I. (2016), "Implicit theories of intelligence and personality in connection with hubristic students' motivation" ["Implitsytni teoriyi intelektu y osobystosti u zv'yazku z gubrystychnoyu motyvatsiyeyu v studentiv"]. *Visnyk KhDU. Seriya: «Psykhologichni nauky»*, № 5, p. 71-76.
- Gopnik, A. and Wellman, H. (2012), "Reconstructing constructivism: Causal models, Bayesian learning mechanism sand the theory theory", *Psychological bulletin*, Vol. 6 № 138, p. 1085-1108.
- Gorbunova, V.V. (2008), "Problems of research of implicit theories" ["Problemy doslidzhennya implitsytnyx teoriy"]. *Social Psychology*, Vol. 30 № 4, p. 17-28.
- Gordeeva, T.O. and Osin, E.N. (2011), *Optimistic attributional style as a predictor of well-being and performance in different academic settings: A new look at the problem*, in I. Brdar (Ed.), *The Human Pursuit of Well-Being: A Cultural Approach*, p. 159-174.
- Kozub, J.V. (2015), "Implicit theories of intelligence and the person as the factor of emotional students' attitudes toward learning and cognitive activity in high school" ["Ymplytsytne teoryy yntellekta y lychnosty kak faktor emotsyonal'noho otnoshennyya studentov k uchebno-poznavatel'noy deyatel'nosty v VUZe"]. *Visnik HNPU imeni G.S. Skovorodi. Series: Psihologija*, Vol. 51, p. 73-90.
- Leontyev, D.A. (Ed.) (2002), *Modern psychology of motivation [Sovremennaya psikhologhyia motyvatsyy]*, Smysl, Moscow.
- Salyuk, M.A. (2017), "Implicit theories of intelligence and learning as a prerequisite for effective self-regulation of learning activities" ["Implitsytni teoriyi intelektu ta navchannya yak peredumovy efektyvnoyi samorehulyatsiyi navchal'noyi diyal'nosti"]. *Aspects of humanizing impact of education on a personality, Proceedings of the International Scientific and Practical Conference*, Dnipro, 25-27th of October, p. 110-112.
- Smirnov, S.D. (2001), "Review of the book by K. Dweck «Self-Theories: Their Role in Motivation, Personality, and Development»" ["Retsenzyia na knyhu K. Dvek «Ya-teoryy, ykh rol' v motyvatsyy, stanovlenyy lychnosty y razvytyy»"]. *Voprosy Psichologii – Psychology issues*, № 6, p. 119-121.
- Strassle, C.G., McKee, E.A., Plant, D.D. (1999), "Optimism as an Indicator of Psychological Health: Using Psychological Assessment Wisely", *Journal of personality assessment*, Vol. 72, № 2, p. 190-199.
- Yeager, D.S. and Walton, G. (2011), "Social-psychological interventions in education: They're not magic", *Review of Educational Research*, № 81, p. 267-301.

УДК 159.9.072.42

O. Bayer, O. Glushko

Oles Honchar Dnipro National University

bayer.oxana@gmail.com, olga.glushko.psy@gmail.com

CHILDFREE AS A NEW PHENOMENON AND ITS INDIVIDUAL PSYCHOLOGICAL CORRELATES

Анотація. Феномен чайлдфрі, тобто свідомої відмови народжувати та виховувати дітей, набуває все більшого поширення як у світі в цілому, так і в Україні зокрема. Надається визначення явищу чайлдфрі та наводиться стисла

I. Arshava, M. Salyuk

Implicit theory of intelligence and personality as predictors of psychological well-being and optimism

Background. The problem of implicit theory and psychological well-being has been researched by C. Dweck, 2008; A. Gopnik & H. Wellman (2012), C. Strassle et al, 1999, T. Gordeeva, 2011.

Objective. This research is aimed to investigate the interrelation between incremental implicit theories of intelligence and personality, dispositional optimism, individual's self-efficacy and psychological well-being.

Method. Applied psychodiagnostic techniques were used: C. Dweck's implicit theories of intelligence and personality questionnaire (adapted by T.V. Kornilova), the Ryff Scales of Psychological Well-being (adapted by M.M. Lepeshynskiy), Dispositional optimism test by Charles Carver (adapted by T. Gordeyeva, E. Osin, O. Sychev), General Self-Efficacy Scale by M. Jerusalem and R. Schwartz (adapted by V. Romek). A quasi-experimental plan for nonequivalent groups was chosen.

The **sample** included 78 testers (among them 38 females and 40 males), aged from 17 to 28.

The results of the empirical research were processed with the help of Spearman's rank correlation coefficient, Mann-Whitney U test, comparison and multiple regression analysis.

Results. The results of the empirical research finds out the nature of the relationship between the implicit ideas (theories) of intelligence and personality of the subjects and their psychological well-being. The results confirm the hypothesis that acceptance of the theories of "enriched" intelligence and personality by youth is accompanied by more pronounced indicators of dispositional optimism, individual's self-efficacy and psychological well-being.

Conclusions. In the practical application of the results will be efficient correction of individual's expectation system regarding to the positive results of their activity and training internal cognitive characteristics, which will cause higher level of individual's self-efficacy and psychological well-being. This will increase adaptive capacity in difficult life circumstances and will improve significantly the process of counseling.

Keywords: implicit theory of personality, implicit theory of intelligence, self-efficacy, dispositional optimism, psychological well-being, regression analysis.